

УДК 37.012:17.022.1-027.561:[378:373.2.011.3-051]
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-105-9>

ПОТЕНЦІАЛ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Попович Оксана Михайлівна,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
декан педагогічного факультету
Мукачівський державний університет
ksysha31071984@ukr.net
orcid.org/0000-0002-0321-048X

Мета статті – теоретичне обґрунтування потенціалу акмеологічного підходу у формуванні професійного іміджу майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Для реалізації окресленої мети та уточнення сутності наукових дефініцій дослідження використано теоретичні **методи** – системно-структурний аналіз та систематизація філософських, психологічних і педагогічних праць. **Результати**. Розглянуто найбільш актуальні трактування вітчизняними науковцями понять «імідж», «професійний імідж» та «професійний імідж вихователя закладу дошкільної освіти». Імідж педагога розглянуто крізь призму феномену педагогічної майстерності і розкрито структурні компоненти, які здійснюють вагомий вплив на його формування. Обґрунтовано сутність акмеологічного підходу. Акцентовано увагу на тому, що акмеологічний підхід передбачає: цілісне вивчення людини в освітньому середовищі як особистості, індивідуальності та суб'єкта життєдіяльності; створення педагогічних умов для мотивації успіху, актуалізації потреби у досягненнях, прагнення до високих результатів, до творчості; організацію творчої діяльності; оцінку якості освіти з позицій саморозвитку та самовдосконалення педагога і вихованця; професіоналізм як вищий рівень практичної реалізації сутнісних сил людини у власній професійній діяльності та ін. **Висновки**. Професійний імідж вихователя – це спеціально створений візуально-аудіальний образ, який дає змогу проявляти найкращі особистісно-ділові якості. Характеристиками професійного іміджу майбутніх фахівців дошкільної освіти визначаємо професійну компетентність, педагогічну майстерність, рефлексію, імпровізацію та спілкування. Вагомим потенціалом у формуванні професійного іміджу володіє акмеологічний підхід, адже умовами, за яких цей процес відбувається ефективно, є: наявність фахових знань, умінь, навичок та відповідних особистісно-ділових якостей, готовність до здійснення творчої професійної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти, володіння технологією самопрезентації, спрямованість на постійний саморозвиток та самовдосконалення.

Ключові слова: майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, професійна підготовка, імідж, професійний імідж, акме, акмеологія, акмеологічний підхід.

THE POTENTIAL OF THE ACMEOLOGICAL APPROACH IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL IMAGE OF FUTURE EDUCATORS AT PRE-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Popovych Oksana Mykhailivna,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Preschool and Special Education,
Dean of the Pedagogical Faculty
Mukachevo State University
ksysha31071984@ukr.net
orcid.org/0000-0002-0321-048X

The purpose of the article is to theoretically substantiate the potential of the acmeological approach in the formation of professional image of future educators at preschool educational institutions. To realize this goal and clarify the essence of scientific definitions of the research, we have used such theoretical **methods** as systematic and structural analysis and systematization of philosophical, psychological and pedagogical works. **Results**. The author of the article has considered the most relevant interpretations of the concepts of «image», «professional image» and «professional image of an educator of preschool educational institution» by national scientists. The image of a teacher has been considered through the prism of the phenomenon

of pedagogical skill and the structural components that have a significant impact on its formation. The essence of the acmeological approach has been substantiated. It has been emphasized that the acmeological approach involves: a holistic study of a person in the educational environment – as a personality, individuality and subject of life; creation of pedagogical conditions for motivating success, actualization of the need for achievement, the desire for high results, creativity; organization of creative activity; assessment of the quality of education from the standpoint of self-development and self-improvement of the teacher and student; professionalism as the highest level of practical realization of the essential forces of a person in his or her own professional activity, etc. **Conclusions.** The professional image of an educator is a specially created visual and auditory image that allows you to show the best personal and business qualities. The characteristics of the professional image of future specialists at preschool educational institutions have been defined as professional competence, pedagogical skills, reflection, improvisation and communication. The acmeological approach has a significant potential in the formation of professional image, because the conditions under which this process is effective are: availability of professional knowledge, skills, abilities and relevant personal and business qualities, readiness to carry out creative professional activities in the conditions of preschool educational institutions, mastery of self-presentation technology, focus on continuous self-development and self-improvement.

Key words: *future preschool teachers, professional training, image, professional image, acme, acmeology, acmeological approach.*

Вступ. Професійна освіта сьогодні розглядається як одна з найбільш актуальних теоретичних та практичних проблем від вирішення якої залежить рівень економічного та соціального розвитку держави. Відповідно, першочерговими вимогами до особистості майбутнього фахівця є здатність до творчості, професійна мобільність, потреба у постійному професійному саморозвитку та самовдосконаленні. Модернізована дошкільна освіта потребує сформованості у майбутніх вихователів професійного іміджу, який уможливує здійснення якісної професійної діяльності в закладах дошкільної освіти, оскільки являє собою емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога у свідомості вихованців, батьків, адміністрації та ін. Оскільки творча самореалізація фахівців дошкільної освіти передбачає високий професіоналізм, розвиток творчого потенціалу та готовність до творчої педагогічної діяльності, то серед нових наукових напрямів, що дають змогу ефективно вирішити цю проблему, виокремлюємо акмеологічний підхід, спрямований на самовдосконалення людини в освітньому середовищі, на її розвиток, рух від однієї вершини до іншої, досягнення акме на різних рівнях зрілості тощо. Вагомим є також те, що акмеологічний підхід конкретизує ідеї гуманізації освіти.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ґрунтовно та різнопланово досліджена Т. Атрощенко, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківською, Л. Зданевич, В. Івановою, К. Крутій, Н. Миськовою, А. Чаговець та ін. Науковці одностайні у необхідності якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, основна мета професійної діяльності яких – організація навчання, виховання та розвитку вихованців під час здобуття ними дошкільної освіти шляхом формування ключових компетент-

ностей відповідно до державного стандарту (Професійний стандарт, 2021). Останніми роками у вітчизняних наукових студіях посилюється інтерес до проблем іміджу та його формування у майбутніх педагогів, про що свідчать напрацювання О. Апостол, А. Йокоб, О. Ковальової, М. Кордубан, М. Навроцької, Ю. Толкачевої, Н. Трофаїли та ін. Слід зазначити, що більшість дослідників акцентує увагу на сутності іміджу в цілому та визначенні проблеми формування позитивного іміджу особистості у закладах вищої освіти, а питанням дослідження формування професійного іміджу майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та використання педагогічної іміджології у системі професійної підготовки, на нашу думку, не приділено належної уваги. Акмеологічні основи професійної підготовки здобувачів вищої освіти знаходимо у працях таких учених, як О. Вознюк, О. Дубасенюк, С. Калаур, С. Пальчевський, О. Пинзеник, Н. Сегеда, В. Федоришин та ін. Дослідники аргументують вагомість акмеології як науки та її основних положень задля ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців, що уможливить якісну професійну діяльність та створить передумови для досягнення особистого та професійного «акме».

Методологія та методи. Для реалізації окресленої мети та уточнення сутності наукових дефініцій дослідження використано теоретичні методи – системно-структурний аналіз та систематизація філософських, психологічних і педагогічних праць.

Результати та дискусії. Погоджуємося з А. Йокоб, що на сучасного вихователя покладається велика відповідальність, зумовлена гострими викликами сьогодення, швидкими змінами у глобалізованому суспільстві і, беззаперечно, багатоаспектними функціями професійної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти. Голов-

ними вимогами до вихователя є професійна компетентність, конкурентоспроможність, готовність до змін, мобільність, здатність до творчого вирішення нестандартних педагогічних ситуацій та професійний імідж, який значною мірою впливає на загальний імідж закладу дошкільної освіти, ефективність його функціонування та ін. (Йокоб, 2022: 160).

Згідно з трактуванням Н. Трофаїли, імідж – цілеспрямовано сформований, інтегральний образ, зумовлений відповідністю внутрішніх і зовнішніх якостей суб'єкта, призначений забезпечити гармонійний взаємовплив цього суб'єкта з навколишнім світом. Являючи собою систему взаємопов'язаних характеристик фахівця, імідж стає засобом вирішення особистих і професійних проблем (Трофаїла, 2019). М. Кордубан та Ю. Толкачева, імідж уважають «невід'ємною частиною кожної людини через те, що відіграє велику роль у взаємодії із соціумом, є важливою частиною впливу й успішності» (Кордубан, Толкачева, 2021: 196) та визначають його як «символічний образ суб'єкта, який характеризується динамікою, неподільною єдністю чуттєвих і змістовних компонентів, відтворює потреби соціальної групи. Це не лише про зовнішність та вміння добре виглядати, це ще й про адекватність міркувань, грамотність та культуру мови» (Кордубан, Толкачева, 2021: 198). Автори розглядають імідж у таких аспектах, як: зовнішній вигляд (зачіска, одяг, аксесуари), міміка та погляд, кінетичний імідж (постава, хода), вербальний імідж (тембр голосу, інтонація, словниковий запас), дуже важливий психологічний аспект іміджу, інакше кажучи, внутрішній світ людини. До нього можуть належати особисті принципи, світогляд, етичні настанови та соціальні стереотипи (Кордубан, Толкачева, 2021: 196). Професійно-педагогічний імідж В. Ісаченко розуміє як «емоційно забарвлений психічний образ, який склався в масовій свідомості і має характер стереотипу, що легко трактується». Водночас «йому притаманні значні регуляторні властивості, він відчутно впливає на пояснювальні механізми свідомості, поведінки і вибір іншої людини як учасника й споживача сфери освітніх послуг» (Ісаченко, 2004).

Імідж вихователя, як стверджує А. Йокоб, – це «важлива професійна якість, емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога у свідомості вихованців, їхніх батьків, колег, соціального оточення» (Йокоб, 2022: 162). Основними складниками іміджу майбутніх вихователів авторка вважає «зовнішню привабливість,

культуру спілкування, високоморальну поведінку, манери, етикет. Професійний імідж майбутніх вихователів ЗДО розуміється як цілісний, динамічний феномен, зумовлений поєднанням професійних якостей та особистісних (внутрішніх і зовнішніх) рис, що визначають якість його професійної діяльності в умовах ЗДО» (Йокоб, 2022: 160). Погоджуємося з А. Йокоб щодо таких позицій: 1) створення професійного іміджу пов'язане з необхідністю демонстрації професіоналізму, найбільш привабливих зовнішніх якостей особистості майбутніх вихователів ЗДО тощо; 2) професійний імідж виступає потужним засобом комунікації, має великий вплив на всіх учасників освітнього процесу ЗДО, а також відображає внутрішній світ фахівця, світогляд, спосіб мислення, менталітет тощо; 3) професійний імідж майбутніх вихователів залежить від: сформованої професійної компетентності, наявності відповідних особистісно-професійних, ділових якостей та володіння технологією самопрезентації (Йокоб, 2022: 162).

Професійний імідж вихователя закладу дошкільної освіти трактується Т. Мареевою як «якісна характеристика особистості, що сприяє прояву її внутрішніх установок, особистісних якостей, життєвих позицій, знань і професіоналізму через зовнішні виразники: зовнішній вигляд, поведінку, особливості вербального і невербального спілкування, специфіку оформлення рукотворного середовища, які суттєво впливають на організацію міжособистісної взаємодії та реалізацію професійних функцій фахівця» (Мареева, 2017: 17). Компонентами професійного іміджу вихователя дослідниця вважає: «візуальний (зовнішній вигляд, невербальні засоби комунікації, предметне середовище вихователя), аудіальний (володіння технікою та комунікативними якостями мовлення, ораторським мистецтвом), професійний (компетентність вихователя, якість його праці загалом, досвід, репутація, уміння самовдосконалюватися) та внутрішній (педагогічна спрямованість, психічне й психологічне, соціальне і духовне здоров'я, особистісно-професійні якості педагога)» (Мареева, 2017: 15). Авторка акцентує увагу на тому, що всі компоненти професійного іміджу вихователя закладу дошкільної освіти у сукупності й кожен зокрема є соціально зумовленими і соціально зорієнтованими водночас. Т. Мареева пояснює це тим, що «формування і розвиток будь-якого з компонентів професійного іміджу вихователя ДНЗ залежить від соціального оточення, а також поглядів, цінностей, уподобань, смаків,

еталонів тощо, що переважають у ньому. Адже кожен із визначених складників іміджу більшою або меншою мірою зазнає змін і трансформацій залежно від тих вимог, які висуваються різними суб'єктами освітньої взаємодії: дітьми, їхніми батьками, колегами й керівництвом ДНЗ, громадськістю тощо, та тих, які висуває до себе педагог» (Марєєва, 2017: 17).

Виникнення і розвиток професійного іміджу вихователя дітей дошкільного віку, на думку Н. Трофаїли, стають можливими тільки під впливом професійної діяльності, яка стає його умовою та показником. Позитивний професійний імідж майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти можливий за таких умов: наявності ґрунтовних знань із дошкільної педагогіки і психології, фахових методик; уміння спілкуватися з усіма учасниками освітнього процесу в ЗДО, спостерігати та аналізувати свої дії і дії інших, грамотно вирішувати конфліктні ситуації, самовдосконалюватися та розвиватися, створювати привабливий зовнішній вигляд; вияву любові до дітей і до своєї професії, гуманності, тактовності, відповідальності та порядності (Трофаїла, 2019: 218). Основними складниками іміджу вихователя вважаємо візуальну привабливість, вербальну і невербальну поведінку, манери, етикет тощо.

Цікавою є позиція О. Козлової, яка імідж педагога розглядає крізь призму феномену педагогічної майстерності і виокремлює структурні компоненти, які здійснюють вагомий вплив на його формування: морально-духовні цінності (гуманістична спрямованість, життєві ідеали, совісність, правдивість, чесність, національна гідність, толерантність тощо); розвиток вільної, гуманної і відповідальної особистості безпосередньо пов'язаний із системою її морально-духовних цінностей, критеріями яких виступають не лише уявлення про такі моральні якості, як доброзичливість, повага до людської гідності, милосердя, доброта, людяність, толерантність, порядність, уміння прощати, не чинити зла, а й практичні дії, вчинки, мотиви, стимули і наміри особистості; педагогічні здібності (комунікативність, перцептивні здібності, динамізм особистості, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування, креативність тощо); професійні знання (досконале знання предмету, що викладає педагог, провідних дисциплін: філософії, психології, педагогіки; соціології, анатомії й фізіології людини, методики викладання і навчання тощо); соціально-педагогічні якості (організаторські, витримка, принциповість і вимогливість, творчий склад мис-

лення, оптимізм, увага, тактовність тощо); педагогічна техніка (зовнішність, вербальні і невербальні засоби спілкування, дотримання темпу, ритму, стилю, здатність до регулювання власної поведінки та самопочуття, уміння здійснення дидактичних операцій тощо) (Козлова, 2012: 42).

У процесі взаємодії з усіма учасниками освітньо-виховного процесу в закладі дошкільної освіти розкриваються внутрішній і професійний компоненти іміджу вихователя, які й визначають успішність реалізації його професійних функцій. Це виявляється у його майстерності та відбивається на сприйнятті педагога дітьми, їхніми батьками, колегами, керівництвом, громадськістю у цілому як компетентного фахівця, тобто на його іміджі.

Згідно з логікою нашого дослідження, розкриємо сутність акмеологічного підходу. Акмеологія у цілому постає як теоретико-методологічний підхід, який орієнтує вищі досягнення у цілісному розвитку людини в умовах освітніх систем. Акмеологічний підхід передбачає: цілісне вивчення людини в освітньому середовищі як особистості, індивідуальності та суб'єкта життєдіяльності; створення педагогічних умов для мотивації успіху, актуалізації потреби у досягненнях, прагнення до високих результатів, до творчості; організацію творчої діяльності; оцінку якості освіти з позицій саморозвитку та самовдосконалення педагога та вихованця; професіоналізм як вищий рівень практичної реалізації сутнісних сил людини у власній професійній діяльності та ін.

Як стверджує О. Дубасенюк, акмеологічний підхід впливає на особистісно-професійне становлення суб'єктів педагогічної освіти та їх взаємодію. Водночас акмеологічний підхід постає як стратегічний орієнтир, що спрямовує педагогічний процес на акмеологічну (творчо-вершинну, самоактуалізаційну, самореалізаційну) якість особистісного та професійного становлення людини, тобто на досягнення нею вершин у фізичному, духовно-моральному й професійному розвитку (Дубасенюк, 2015: 25). Погоджуємося з авторкою, що «у контексті особистісно акме-орієнтованого підходу у майбутніх педагогів формуються позиції визнання самоцінності і неповторності особистості; створення умов для найбільш повної реалізації природних сил особистості в педагогічному процесі; суб'єкт-суб'єктна позиція у взаєминах суб'єктів освіти» (Дубасенюк, 2015). Своєю чергою, М. Євтух та Т. Скорик визначальними чинниками становлення професійної успішності за акмеологічного підходу виокремлюють: здібності

до педагогічної діяльності; професійну компетентність; педагогічну мотивацію (свідомий умотивований вибір професії); гуманістичну спрямованість (любов до дітей, повага, толерантність тощо); особистісні якості (чесність, справедливість, чемність, вимогливість, цілеспрямованість, працездатність, наполегливість тощо) та зовнішні чинники (безпечне освітнє середовище, співпраця і підтримка педагогічного колективу тощо) (Євтух, Скорик, 2020: 10).

Висновки. Отже, професійний імідж вихователя – це спеціально створений візуально-аудіальний образ, який дає змогу проявляти найкращі особистісно-ділові якості. Характеристиками професійного іміджу майбутніх фахівців дошкільної освіти визначаємо професійну компетентність, педагогічну майстерність, рефлексію, імпровізацію та спілкування. Вагомим потенціалом у формуванні професійного іміджу володіє акмеологічний підхід, адже умовами, за яких цей процес відбувається ефективно, є: наявність фахових знань, умінь, навичок та відповідних особистісно-ділових якостей, готовність до здійснення творчої професійної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти, володіння технологією самопрезентації, спрямованість на постійний саморозвиток та самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти. *Проблеми освіти*. 2015. Вип. 84. С. 25–30.
2. Євтух М.Б., Скорик Т.В. Акмеологічний підхід до становлення професійної успішності майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 7(163). С. 8–13.
3. Ісаченко В.В. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи. Одеса, 2004. 215 с.
4. Йокоб А. Професійний імідж майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти як проблема психолого-педагогічних студій. *Молодь і ринок*. 2022. № 7–8(205–206). С. 159–162.
5. Козлова О.Г. Відображення особистісно-професійного іміджу вчителя у феномені педагогічної майстерності. *Постметодика*. 2012. № 6. С. 40–44.
6. Кордубан М., Толкачева Ю. Формування професійного іміджу майбутніх фахівців дошкільної освіти під час їх навчання в закладі вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 40. Т. 2. С. 195–199.
7. Марєєва Т. Професійний імідж вихователя дошкільного навчального закладу та його структура. *Науковий погляд у майбутнє*. 2017. № 3(06–03). С. 10–19.
8. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»: Наказ Міністерства економіки

України № 755-21 від 19.10.2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

9. Трофайла Н. Професійний імідж вихователя закладу дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 68. С. 216–219.

REFERENCES

1. Dubasenyuk, O.A. (2015). Akmeolohichnyy pidkhid yak stratehichnyy oriyentyr osobystisno-oriyentovanoi pedahohichnoyi osvity [Acmeological approach as a strategic reference point of personality-oriented pedagogical education]. *Problems of education: a collection of scientific papers*. Vol. 84. Zhytomyr-Kyiv, pp. 25–30.
2. Yevtukh, M.B., Skoryk, T.V. (2020). Akmeolohichnyy pidkhid do stanovlennya profesiyanoi uspihnosti maybutn'oho vchytelya [Acmeological approach to the formation of professional success of the future teacher]. *Bulletin of the Chernihiv National University named after T.G. Shevchenko*. Chernihiv: NUCHK, Vol. 7 (163), pp. 8–13.
3. Isachenko, V.V. (2004). Formuvannya profesiyno-pedahohichnoho imidzhu maybutnikh vykladachiv vyshchoyi shkoly [Formation of the professional and pedagogical image of future teachers of the higher school]. *Odesa*, 215 p.
4. Yokob, A. (2022). Profesiyyny imidzh maybutnikh vykhovateliv zakladu doshkil'noyi osvity yak problema psykholoho-pedahohichnykh studiy [Professional image of future preschool teachers as a problem of psychological and pedagogical studies]. *Youth and the market*, Vol. 7–8 (205–206), pp. 159–162.
5. Kozlova, O.G. (2012). Vidobrazhennya osobystisno-profesiy-noho imidzhu vchytelya u fenomeni pedahohichnoyi maysternosti [Reflection of the personal and professional image of the teacher in the phenomenon of pedagogical mastery]. *Postmethodology*. Vol. 6, pp. 40–44.
6. Korduban, M., Tolkacheva, Yu. (2021). Formuvannya profesiynoho imidzhu maybutnikh fakhivtsiv doshkil'noyi osvity pid chas yikh navchannya v zakladi vyshchoyi osvity [Formation of the professional image of future preschool education specialists during their studies at a higher educational institution]. *Current issues of humanitarian sciences*. Vol. 2, pp. 195–199.
7. Mareeva, T. (2017). Profesiyyny imidzh vykhovatelya doshkil'noho navchal'noho zakladu ta yoho struktura [Professional image of a preschool teacher and its structure]. *Scientific view of the future*. Vol. 3(06-03), pp. 10–19.
8. Profesiyyny standart «Vykhovatel' zakladu doshkil'noyi osvity» [Professional standard «Preschool teacher»]. Order of the Ministry of Economy of Ukraine No. 755-21 dated October 19, 2021. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>.
9. Trofaiila, N. (2019). Profesiyyny imidzh vykhovatelya zakladu doshkil'noyi osvity [Professional image of a preschool teacher]. *Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanova*. Vol. 68, pp. 216–219.

*Стаття надійшла до редакції 29.02.2024.
The article was received 29 February 2024.*